

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РОГОВА ВІРА БОРИСІВНА

УДК 373.58.091.279.7.011.3-051(043.3)

**КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ
В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ
УЧНІВ ГІМНАЗІЇ**

13.00.09 – теорія навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук



Кривий Ріг – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
КАЛІШІНА Людмила Миколаївна,
Інститут педагогіки НАПН України,
учений секретар.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
СКИДАН Сергій Олександрович,
Державний університет економіки і технологій,
завідувач кафедри іноземних
та ділової української мов;

кандидат педагогічних наук
ТЕРНАВСЬКА Тетяна Анатоліївна,
Приватний вищий навчальний заклад «Кропивницький
інститут державного та муніципального управління»,
доцент кафедри загальної підготовки
та соціальної роботи.

Захист відбудеться «30» вересня 2021 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 09.053.01 у Криворізькому державному педагогічному університеті за адресою: 50086, м. Кривий Ріг, пр. Гагаріна, 54, конференц-зала (№230).

Із дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Криворізького державного педагогічного університету: 50086, м. Кривий Ріг, пр-т. Гагаріна, 54 та на офіційному вебсайті закладу за посиланням: <https://kdpu.edu.ua>.

Автореферат розіслано «30» серпня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



Т. М. Мішеніна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Освіта, як загально визнаний світовий пріоритет, лежить в основі сталого розвитку демократичних суспільств, є чинником соціокультурного, економічного зростання держави, формування особистості та її професійного розвитку. Якість освіти набуває особливого значення й актуальності в умовах сучасних цивілізаційних викликів, які зумовлюють необхідність проведення системних реформ у багатьох країнах, не є винятком й Україна, на людиноцентристських, аксіологічних, компетентнісних і партнерських засадах. Нині Україна робить упевнені кроки в напрямі трансформації національної освіти та розбудови системи забезпечення її якості.

Реформування загальної середньої освіти, у тому числі й гімназійної, відповідно до Концепції «Нова українська школа» зумовлює потребу на успішних, підприємливих, компетентних, активних і відповідальних інноваторів, які здатні ставити цілі й досягати їх, критично мислити, креативно працювати в команді; спонукає до переосмислення цілей, професійних функцій і ролей учителів та керівників закладів освіти і розширення напрямів та видів їхньої діяльності. Отже, саме це актуалізує проблему контрольної-оцінювальної діяльності вчителя в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії, вимагає цілісного її дослідження та розв'язання на основі інтеграції знань із різних галузей науки, що сприятиме підвищенню результативності навчання учнів гімназії зокрема та покращенню якості надання освітніх послуг загалом відповідно до вимог суспільства.

Моделі педагогічної діяльності вчителя та критерії її оцінювання обґрунтовують вітчизняні та зарубіжні науковці: Н. Кузьміна, В. Олійник, В. Семиченко, В. Симонов. Проблема якості освіти висвітлюється в наукових працях В. Кременя, С. Крисюка, Т. Лукіної, О. Ляшенка, Н. Ничкало, С. Ніколаєнка, П. Сауха, А. Харківської.

Філософські й аксіологічні засади творчої професійної діяльності вчителя обґрунтовано в наукових доробках В. Андрущенка, Н. Бібік, В. Бондаря, М. Бурди, Н. Голуб, О. Горошкіної, М. Марусинець, П. Сауха, С. Сисоєвої, О. Топузова, Л. Хоружої.

Процес навчання, як цілісна педагогічна система, що потребує організації та взаємозумовлена цілеспрямованою взаємодією учня й учителя, який провадить контрольну-оцінювальну діяльність, – предмет науково-педагогічних досліджень Ю. Бабанського, Н. Бібік, В. Бондаря, С. Гончаренка, І. Лернера, І. Малафійка, що розкривається у їхніх працях із дидактики.

Концептуальні засади моніторингу якості освіти, його організаційно-методичне забезпечення, міжнародні порівняльні дослідження, види, світовий і вітчизняний досвід моніторингових досліджень, визначення рівня навчальних досягнень учнів із застосуванням методів тестування, критерійно-рівневий підхід до оцінювання метапредметних результатів навчальної діяльності учнів розкрито в працях І. Булах, Л. Ващенко, А. Гривко, Ю. Жука, І. Іванюк, В. Кальней, О. Локшиної, Т. Лукіної, О. Ляшенка, О. Овчарук.

Узагальнення власного багаторічного досвіду управлінської діяльності та освітньої практики надало змогу виокремити в межах науково-педагогічного

дослідження контрольної-оцінювальної діяльності вчителя її позитивну кореляційну залежність від якості управлінської діяльності керівника закладу освіти (гімназії) й одночасно підтвердити інтеграційний характер педагогічної й управлінської діяльності.

Контент-аналіз законодавчих актів і нормативно-правових документів у сфері освіти, теоретичний аналіз фундаментальних праць із дидактики, освітнього та стратегічного менеджменту, практичного педагогічного досвіду, програм професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, оцінювання результатів освітньої діяльності учнів гімназій допоміг виявити суперечності, які мають бути усуненими задля забезпечення рівного доступу до якісної освіти учнів та модернізації змісту підготовки вчителя до ефективного провадження контрольної-оцінювальної діяльності, а саме між:

– державним замовленням на компетентного, умотивованого вчителя та тенденцією до збільшення вакантних посад учителів із різних освітніх галузей;

– актуальною потребою в реформуванні системи повної загальної середньої освіти, спрямованому на впровадження компетентнісної парадигми з позиції незаперечення інтеграції з іншими методологічними підходами та недостатньою розробленістю науково обґрунтованих організаційно-дидактичних основ діяльності вчителя в умовах успішного впровадження компетентнісно орієнтованої освіти;

– відсутністю педагогічної еліти, здатної готувати інтелектуальну еліту нації, якою мають ставати випускники гімназій, та наявністю педагогічного досвіду контрольної-оцінювальної діяльності в закладах загальної середньої освіти, у тому числі й гімназіях, як невіддільного компонента педагогічного й управлінського процесів, та відсутністю науково обґрунтованої системи професійної підготовки до цієї діяльності вчителя, здатного раціонально добирати й упроваджувати нові технології експертного й моніторингового дослідження, освітнього аудиту, аналізу результатів компетентнісно орієнтованого навчання учнів і самоаналізу навчальних досягнень здобувачів освіти;

– необхідністю забезпечення системи контролю й оцінювання результатів навчання й освіти здобувачів загальної середньої освіти та відсутністю науково обґрунтованих критеріїв і показників виміру ефективності контрольної-оцінювальної діяльності вчителя гімназії.

Розв'язання виявленої та сформульованої сукупності суперечностей убачається можливим у результаті системного науково виваженого вивчення окресленої проблеми з дидактики, проведення дослідно-експериментальної роботи й доведення її результативності на практично-імплементаційному рівні. Саме цим зумовлюється вибір теми дисертаційної праці: ***«Контрольно-оцінювальна діяльність учителя в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназій»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну працю виконано в межах реалізації плану науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України «Організаційно-педагогічні умови управління якістю освіти в загальноосвітніх навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0105U000201), «Прогнозування розвитку загальної середньої освіти як рівневої системи» (державний реєстраційний номер 0116U003185). Тему дисертаційної праці затверджено Вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (витяг із протоколу

№ 6 від 19 травня 2011 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 9 від 27 листопада 2012 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити дієвість функційно-структурної дидактичної моделі підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії. Відповідно до мети визначено такі основні завдання дослідження:

1. На основі аналізу вітчизняної й зарубіжної філософської, психолого-педагогічної та управлінської літератури вивчити стан досліджуваної проблеми.

2. Визначити зміст і структуру контрольної-оцінювальної діяльності вчителя гімназії.

3. Теоретично обґрунтувати функційно-структурну дидактичну модель підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії.

4. Виявити критерії та показники рівнів сформованості готовності вчителя гімназії до здійснення контрольної-оцінювальної діяльності.

5. Експериментально перевірити дієвість авторської функційно-структурної дидактичної моделі в умовах компетентнісно орієнтованого середовища гімназії.

Об'єкт дослідження – педагогічна діяльність учителя гімназії.

Предмет дослідження – зміст, структура, форми, методи, засоби підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії.

Дослідження актуальної науково-педагогічної проблеми з дидактики середньої школи здійснювалося на основі сформульованого на гіпотетичному рівні припущення про те, що високий рівень готовності вчителя гімназії до здійснення контрольної-оцінювальної діяльності учнів прямо кореляційно залежить від успішної імплементації в освітній процес теоретично обґрунтованої функційно-структурної дидактичної моделі підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів на основі створення сукупності відповідних організаційно-дидактичних умов.

Для здійснення теоретико-експериментального дослідження у процесі виконання дисертаційної праці було застосовано такі **методи**:

– *теоретичні*: аналіз філософської, психолого-педагогічної, управлінської, методичної літератури та законодавчих актів і нормативно-правової бази у сфері освіти для вивчення специфіки реалізації положень компетентнісного підходу як парадигмально-визначальної основи побудови освітньої діяльності, сутності та структури поняття «контрольної-оцінювальної діяльності вчителя в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії», визначення змісту і структури контрольної-оцінювальної діяльності вчителя гімназії, структури готовності вчителя гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності; моделювання для розроблення авторської функційно-структурної дидактичної моделі; метод узагальнення педагогічного досвіду (у контексті вивчення досвіду здійснення контрольної-оцінювальної діяльності висококваліфікованими вчителями) для виявлення й формулювання на гіпотетичному рівні організаційно-дидактичних умов, створення яких активує процес підготовки вчителів до здійснення

досліджуваної діяльності; метод ключових слів і термінологічний аналіз для окреслення наукового тезаурусу проблеми дослідження; метод теоретичного прогнозування для подальшого визначення динаміки змін у рівнях сформованості готовності вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії;

– *емпіричні*: педагогічне спостереження, анкетування, опитування, консультування вчителів гімназій задля визначення критеріїв сформованості готовності вчителя гімназії до здійснення контрольної-оцінювальної діяльності; бесіда, тестування, педагогічне спостереження для вияву динаміки формування показників (покомпонентно) готовності вчителя до здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії; ранжування задля визначення оптимальних форм, методів і засобів підготовки вчителів до здійснення контрольної-оцінювальної діяльності; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), спрямований на вивчення дієвості розробленої авторської функційно-структурної дидактичної моделі на основі створення відповідної сукупності організаційно-дидактичних умов;

– *методи математичної статистики* задля оброблення результатів експериментальної роботи та їх інтерпретації для підтвердження правильності висунутого припущення.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* визначено сутність контрольної-оцінювальної діяльності вчителя гімназії як інтегрованого дидактичного феномену, об'єктом якої є системний дидактичний процес, що здійснюється в умовах компетентісно орієнтованого середовища гімназії та забезпечується як єдність неадитивних дидактичних процесів контрольної-аналітичної й експертної діяльності, педагогічного контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів, має циклічну процесуальну структуру, що передбачає визначення циклу управління, операцій, дій суб'єктів та використання процедур, алгоритмів, технік і технологій контролю й оцінювання, що зумовлює цілеспрямований педагогічний вплив на учнів гімназії, як здобувачів освіти, задля забезпечення їхнього всебічного розвитку й рівного доступу до якісної освіти; зміст і структуру (як єдність мотиваційно-цільового, когнітивно-змістового, організаційно-управлінського, суб'єктно-діяльнісного та рефлексійно-прогностичного конструктів) контрольної-оцінювальної діяльності вчителя в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено дієвість функційно-структурної дидактичної моделі підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії (методологічно-пропедевтичний компонент, організаційно-процесуальний компонент, результативно-компетентісний компонент); виявлено організаційно-дидактичні умови активації підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії;

– *уточнено* сутність контрольної-оцінювальної діяльності вчителя, її функції та принципи; управлінський цикл контрольної-оцінювальної діяльності вчителя; критерії оцінювання рівнів сформованості готовності вчителів гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно

орієнтованого навчання учнів; організаційно-дидактичні механізми забезпечення комплексного системного впливу на якість підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності учнів;

– *конкретизовано* категорійно-термінологічний понятійний апарат дослідження, а саме: поняття «контрольно-оцінювальна діяльність», «контрольно-аналітична діяльність», «аналітико-експертна діяльність», «якість освітніх результатів»; систематизовано об'єкти контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого середовища гімназії та об'єкти самооцінювання педагогічної діяльності вчителя гімназії.

Подальшого розвитку набули компетентісні засади здійснення контрольної-оцінювальної діяльності вчителів гімназії; засоби структурування навчальної інформації у вигляді проблемної, евристичної та інтегративної моделей задля діагностування навчальних результатів здобувачів освіти; організаційно-дидактичні основи професійного розвитку вчителів гімназії на інтеграційних засадах; наукові позиції щодо визначення інтегрованих результатів навчання в процесі формування ключових компетентностей; напрями вдосконалення чинного нормативно-правового забезпечення контрольної-оцінювальної діяльності вчителя у сфері загальної середньої освіти; уявлення про гімназію як об'єкт внутрішнього й зовнішнього оцінювання її діяльності, урахування виконання нею ключових державно детермінованих і законодавчо визначених освітніх функцій як соціального інституту та закладу загальної середньої освіти.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що у практику роботи гімназій впроваджено функційно-структурну дидактичну модель підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів на основі створення відповідної сукупності організаційно-дидактичних умов.

Підготовлено методичні посібники: «Організація та проведення сучасного навчального заняття з української мови та літератури в загальноосвітньому навчальному закладі», «Інформатизація навчально-виховного процесу та управлінської діяльності керівника закладу освіти в Україні. *Використання нетсервера UbiSurfer*»; методичне забезпечення тематики стратегічного планування, контролю, аналізу навчальних занять в освітніх організаціях до авторської програми курсів підвищення кваліфікації керівників освіти «Стратегічне управління в загальноосвітньому навчальному закладі»; методичні матеріали для вчителів початкових класів з проблем реалізації нових освітніх програм 4-річної початкової школи (дистанційна форма навчання) для 1 класу «Сучасні педагогічні технології початкової школи».

Матеріали дослідження можуть бути використані під час розроблення організаційно-дидактичних і координаційно-педагогічних механізмів контролю та оцінювання результатів навчання учнів, створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти в гімназії та закладах загальної середньої освіти.

Особистий внесок здобувача у статті [2] полягає у визначенні концептуальних засадничих позицій використання нетсфери UbiSurfer в освіті; у науковій праці [21] полягає у визначенні дидактико-методичних засад підготовки директорів закладів освіти до управлінської діяльності в системі післядипломної освіти; у науковій праці [25] полягає у висвітленні визначальних положень управлінської діяльності

керівника закладу освіти в Україні в умовах інформатизації освіти; у програмі підвищення кваліфікації [26] здобувачці належать практичні рекомендації щодо розроблення програми авторських курсів підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів «Стратегічне управління в загальноосвітньому навчальному закладі»; у інформаційно-статистичних збірниках [28–32] дисертанткою представлено анкети для вхідного та вихідного діагностування, здійснено редагування 4-х інформаційно-статистичних збірників «Освіта Київщини в цифрах і фактах», структуровано статистичні показники розвитку регіональної системи освіти та визначено стратегічні орієнтири інноваційного розвитку.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й висновки дослідження доповідались та обговорювались на науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Післядипломна педагогічна освіта в умовах глобалізації» (м. Київ – м. Біла Церква, 2005 р.); «Стратегії управління закладами освіти в умовах формування інформаційного суспільства» (м. Київ – м. Чернігів – м. Ніжин, 2005 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії управління закладами освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства» (м. Обухів, Київська обл., 2018 р.); VIII Міжнародному форумі «Інноватика в сучасній освіті» (м. Київ, 2016 р.), IV Міжнародній виставці «Міжнародна освіта – 2016» (м. Київ, 2016 р.), Українсько-чеському круглому столі «Оцінювання діяльності шкіл. Чеський досвід» (м. Київ, 2018 р.); Українсько-чеському семінарі «Мультикультурне виховання в школі» (м. Київ та Київська область, 2016 р.), XVIII Meznárodní vědecko-praktická conference «*Actuální vymoženostivědy – 2021*» (Praha, 22–30 června 2021 r.), «Педагогіка, психологія та методика викладання: міжнародний досвід» (м. Рига, Латвія, 16–17 липня 2021 р.); *всеукраїнських*: «Стратегія управління закладами освіти в умовах формування інформаційного суспільства» (м. Херсон, 2003 р.); «Роль обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у професійному розвитку завідуючих районними (міськими) методичними кабінетами» (м. Біла Церква, Київська обл. 2006 р.); «Формування та розвиток професійної компетентності сучасного вчителя в умовах неперервної освіти» (м. Миколаїв, 2011 р.); «Формування та розвиток професійної компетентності сучасного педагога в системі неперервної освіти» (м. Миколаїв, 2011 р.); «Діяльність районних (міських) методичних кабінетів в умовах запровадження державних освітніх стандартів та інформаційно-комунікаційних технологій» (м. Рівне, 2012 р.); «Проблеми післядипломної освіти педагогів: створення інноваційного середовища в регіоні» (м. Ужгород, 2012 р.); Всеукраїнському клубі «Директор школи» «Управління розвитком персоналу – запорука успішної школи» (м. Київ, 2015 р.), «Європейський вимір Українських освітніх реформ» (м. Київ, 2016 р.), Всеукраїнському клубі «Директор школи» та засідання Координаційної ради АКШУ «Автономія школи: стан, реалії, перспективи» (м. Київ, 2016 р.); Всеукраїнському клубі «Директор школи» «Науково-методичні засади управління громадсько-активними школами» (м. Київ, 2016 р.); Всеукраїнському клубі «Директор школи» та засідання Координаційної ради АКШУ «Інноваційні технології управління новою школою в Україні» (м. Київ, 2016 р.); Всеукраїнському клубі «Директор школи» «Професійна підготовка керівника: базовий стандарт» (м. Київ, 2016 р.), «Завдання педагогічної науки на сучасному етапі розвитку освіти» (м. Полтава, 18–19 червня 2021 р.);

регіональних: «Державні стандарти освіти: методичні стратегії і стратегіями реалізації» (м. Миколаїв, 2012 р.), стратегічній сесії «Сучасна школа» за пілотним проектом «Школа майбутнього» (м. Бровари і *Рокитнянський район Київської області*); онлайн-брифінгу освітян Київщини «Стратегічні напрями розвитку системи освіти Київської області у 2015–2016 навчальному році та основні завдання з модернізації змісту освіти» (м. Біла Церква, 2015 р.); фестивалі громадсько активних шкіл: «Розвиток громадсько активних шкіл в контексті сучасних змін» (м. Біла Церква, 2016 р.).

Результати дослідження впроваджено в управлінську діяльність і освітній процес закладів загальної середньої освіти Київської та Закарпатської областей (акт впровадження Департаменту освіти і науки Київської ОДА № 12-01-17/1775 від 02.06.2021 та Департаменту освіти і науки Закарпатської ОДА № 01-17/538 від 02.06.2021); професійну діяльність представників Асоціації керівників шкіл України (акт впровадження № 135 від 20.05. 2021); діяльність Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (довідка про впровадження № 22.1/10-1113 від 19.05. 2021); практику роботи Першої української гімназії імені Миколи Аркаса Миколаївської міської ради Миколаївської області та в систему підвищення кваліфікації слухачів курсів (педагогічних працівників і керівників закладів освіти) Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (акт впровадження № 588/17-23 від 07.06.2021); практику роботи Боярського академічного лицю «Гармонія» Боярської міської ради (акт про впровадження № 02.01.10/79 від 21.05.2021); практику роботи Путрівського опорного закладу освіти-освітній центр Глевахівської селищної ради Фастівського району Київської області (акт впровадження № 57 від 12.05.2021); практику роботи Лінгвістичної гімназії імені Т.Г.Шевченка Ужгородської міської ради Закарпатської області (акт впровадження № 40-1/ 01-06 від 20.05.2021); освітню діяльність працівників кафедри методики викладання навчальних предметів Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (довідка про впровадження № 01-1087 від 14.05.2021); освітню діяльність Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний Інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів (довідка про впровадження № 01-16/563 від 08.06.2021).

Публікації. За темою дослідження авторкою опубліковано 32 публікації, серед яких: 2 навчально-методичних посібники, 1 програма підвищення кваліфікації, 2 складники книг, 1 публікація в ЗМІ, 1 методичні рекомендації, 5 інформаційно-статистичних збірників; 7 статей у фахових наукових виданнях України, 2 – у зарубіжних періодичних виданнях та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 11 – у збірниках матеріалів наукових конференцій та інших виданнях, з них – 24 одноосібні публікації.

Структура дисертації. Структура дисертаційної праці зумовлена логікою викладу отриманих результатів на теоретико-практичному рівні відповідно до сформульованої мети та завдань дослідження. Зміст роботи організаційно представлено: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, що містить 238 позицій. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок (172 сторінки основного тексту).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, його актуальність, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу дослідження, розкрито методи дослідження, представлено наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, наведено дані про апробацію результатів, надано відомості про публікації авторки та структуру дисертації.

У **першому розділі** дисертації **«Теоретичні основи контрольно-оцінювальної діяльності вчителя в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназій»** доведено необхідність визначення компетентісного підходу як парадигмально-визначального в організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, зокрема гімназіях. На основі вивчення зарубіжного досвіду та нормативно-правової бази контрольно-оцінювальної діяльності (КОД) учителя в Україні здійснено понятійно-категорійний аналіз понять дослідження на дефініційному рівні.

На основі аналізу праць із теорії дидактики, педагогічного й освітнього менеджменту встановлено, що існуючі теоретичні засади контрольно-оцінювальної діяльності вчителя гімназії обґрунтовані переважно з позицій психолого-педагогічних наук і школознавства, знанневої парадигми за різних соціально-економічних умов функціонування систем освіти в країні, є недостатніми та не сприяють реалізації державної політики у сфері освіти, концептуальних положень реформування загальної середньої освіти, компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії на законодавчо визначених засадах і принципах освітньої діяльності.

Контент-аналіз, термінологічний і зіставний аналіз законодавчої і нормативно-правової бази у сфері освіти: Законів України «Про освіту» (2017 р. зі змінами 2019 р. і 2020 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.); трьох поколінь Державних стандартів зі змінами та доповненнями: Державні стандарти початкової загальної освіти (2000 р. і 2011 р.), Державний стандарт початкової освіти (2018 р. зі змінами 2019 р. і 2020 р.), Державні стандарти базової і повної загальної середньої освіти (2004 р. зі змінами 2010 р. і 2011 р. зі змінами 2013 р.), Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.); концептуальних засад реформування середньої школи – НУШ (2016 р.), професійних стандартів «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020 р.) та нормативно-інструктивних актів дало змогу з'ясувати й аргументовано довести достатньо повне обґрунтування на термінологічному рівні компетентісно орієнтованого навчання здобувачів загальної середньої освіти загалом і гімназійної освіти зокрема шляхом інтеграції нормативно-правового та наукового тезаурусу термінів і їх визначень, фактичних і процедурних знань, вимог, прав, свобод і сфер відповідальності суб'єктів освітньої діяльності, що утворюють субстрат когнітивно-змістового конструкту контрольно-оцінювальної діяльності вчителя гімназії.

Суб'єктний рівень законодавчої й нормативно-правової бази в сфері освіти представлено чітко визначеними суб'єктами та сферами відповідальності владних повноважень різних рівнів державного управління, органів місцевого самоврядування й освітньої діяльності гімназії, до функцій якої входить забезпечення та гарантування якісної освіти.

Нормативно-імперативний рівень детерміновано переліком вимог до компетентісно орієнтованого навчання на рівні Державних стандартів освіти відповідного рівня повної загальної середньої освіти; переліком вимог до компетентностей педагогів на рівні Професійних стандартів учителів, які мають забезпечувати його виконання для досягнення законодавчо визначеної мети освіти й гарантування її якості, а також надають цілісне уявлення вчителю гімназії про нормативно-правову й нормативно-імперативну основу здійснення професійної діяльності та її обов'язкової й невід'ємної складової – контрольно-оцінювальної діяльності.

Процесуальний рівень компетентісно орієнтованого навчання представлено суб'єктами і процесами, правилами і процедурами, переважно на термінологічному рівні, і рекомендаційно-обов'язкового характеру без розкриття обґрунтованого комплексного механізму досягнення мети освіти, результатів навчання, виховання й розвитку здобувачів, включаючи організаційно-педагогічні, контрольно-аналітичні, координаційно-регуляційні та інші, але передбачається їх розгляд в інших спеціальних законах, які поступово розробляються.

На основі аналізу навчально-методичного забезпечення контрольно-оцінювальної діяльності вчителя з української мови встановлено, що в документах задекларовано компетентісно орієнтоване навчання, результатами якого є сформовані предметні і ключові компетентності здобувачів освіти, усі складники яких мають підлягати вимірюванню й оцінюванню. Натомість у програмах, методичних рекомендаціях з оцінювання навчальних результатів учнів найбільш ґрунтовно відображено лише знаннєвий складник цих компетентностей.

Аналіз теоретичних досліджень вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також досвіду практики роботи закладів загальної середньої освіти загалом і гімназій зокрема, у контексті розуміння змісту та структури контрольно-оцінювальної діяльності учителів надало виважені й науково обґрунтовані підстави для визначення сутності ***контрольно-оцінювальної діяльності вчителя гімназії***. ***Визначено зміст і структуру контрольно-оцінювальної діяльності вчителя гімназії в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії як єдність мотиваційно-цільового, когнітивно-змістового, організаційно-управлінського, суб'єктно-діяльнісного та рефлексійно-прогностичного конструктів***.

У другому розділі дисертації **«Обґрунтування функційно-структурної дидактичної моделі підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольно-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії»** на основі аналізу фундаментальних наукових праць з теорії навчання (Ю. Бабанський, Н. Бібік, В. Бондар, В. Буряк, С. Гончаренко, В. Краєвський, В. Лозова, О. Ляшенко, І. Малафіїк, Ю. Мальований, О. Пометун, О. Савченко, О. Топузов, А. Хуторський, В. Чайка) та дисертаційних праць (Т. Василюк, І. Гриценко, Н. Євтушенко, Т. Засекіна, О. Коваленко, І. Осадченко, Р. Попов, В. Редько, І. Сіняговська, М. Шмир) доведено доцільність застосування методу теоретичного моделювання в педагогічних дослідженнях загалом та дослідженнях із дидактики середньої школи зокрема.

Моделювання комплікативних нелінійних процесів дає змогу на гіпотетичному рівні представити ідеалізований цілісний дидактичний процес

підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії, який активується на основі створення сукупності відповідних організаційно-дидактичних умов.

Дидактичну модель підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії класифікуємо як функційно-структурну з позицій усвідомлення обумовленості структури діяльності її функційним призначенням. Результатом підготовки є готовність вчителя гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів, яка складається з п'яти конструктів: мотиваційно-цільового; когнітивно-змістового; організаційно-управлінського; суб'єктно-діяльничого та рефлексійно-прогностичного. Внесення кожного з цих конструктів до структури досліджуваної готовності обумовлюється основоположними функціями, реалізація яких уможливорює здійснення якісної організації та здійснення контрольної-оцінювальної діяльності вчителя в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів, а саме: мотиваційної, цільовизначальної, когнітивної, управлінської, суб'єктно-діяльничого, рефлексійної, прогностичної.

Функційно-структурна дидактична модель підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії включає три компоненти: методологічно-пропедевтичний; організаційно-процесуальний і результативно-компетентнісний (див. рис. 1).

Задля успішного моделювання комплікативних дидактичних процесів має бути чітко визначено методологічну основу, принципи, сформульовано мету й завдання модельованої діяльності та прогнозованих результатів. Саме тому в межах *методологічно-пропедевтичного компонента* було визначено методологічну основу як сукупність провідного та інтегративного комплексу супідрядних методологічних підходів. Компетентнісний підхід в освіті XXI століття більшістю дидактів (Н. Бібік, В. Бондар, Л. Калініна, В. Краєвський, В. Лозова, О. Ляшенко, І. Малафійк, О. Малихін, Ю. Мальований, І. Осадченко, О. Пометун, С. Сисоєва, О. Топузов, А. Хуторський, В. Чайка) трактується як парадигмально-визначальний з позицій обумовленого сучасними вимогами до результатів освітнього процесу на будь-якому рівні переходу від знаннєво-орієнтованої парадигми до компетентнісно-орієнтованої. Результатом підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії визначаємо високий рівень сформованості його готовності до ефективного здійснення досліджуваної діяльності.

Державне замовлення суспільства на підготовку компетентного вчителя-новатора зумовлює мету реалізації модельованого процесу: забезпечити формування високого рівня готовності вчителя гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів.

У межах *організаційно-процесуального компонента* функційно-структурної дидактичної моделі підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії відповідно до визначеної мети і завдань реалізації модельованого процесу

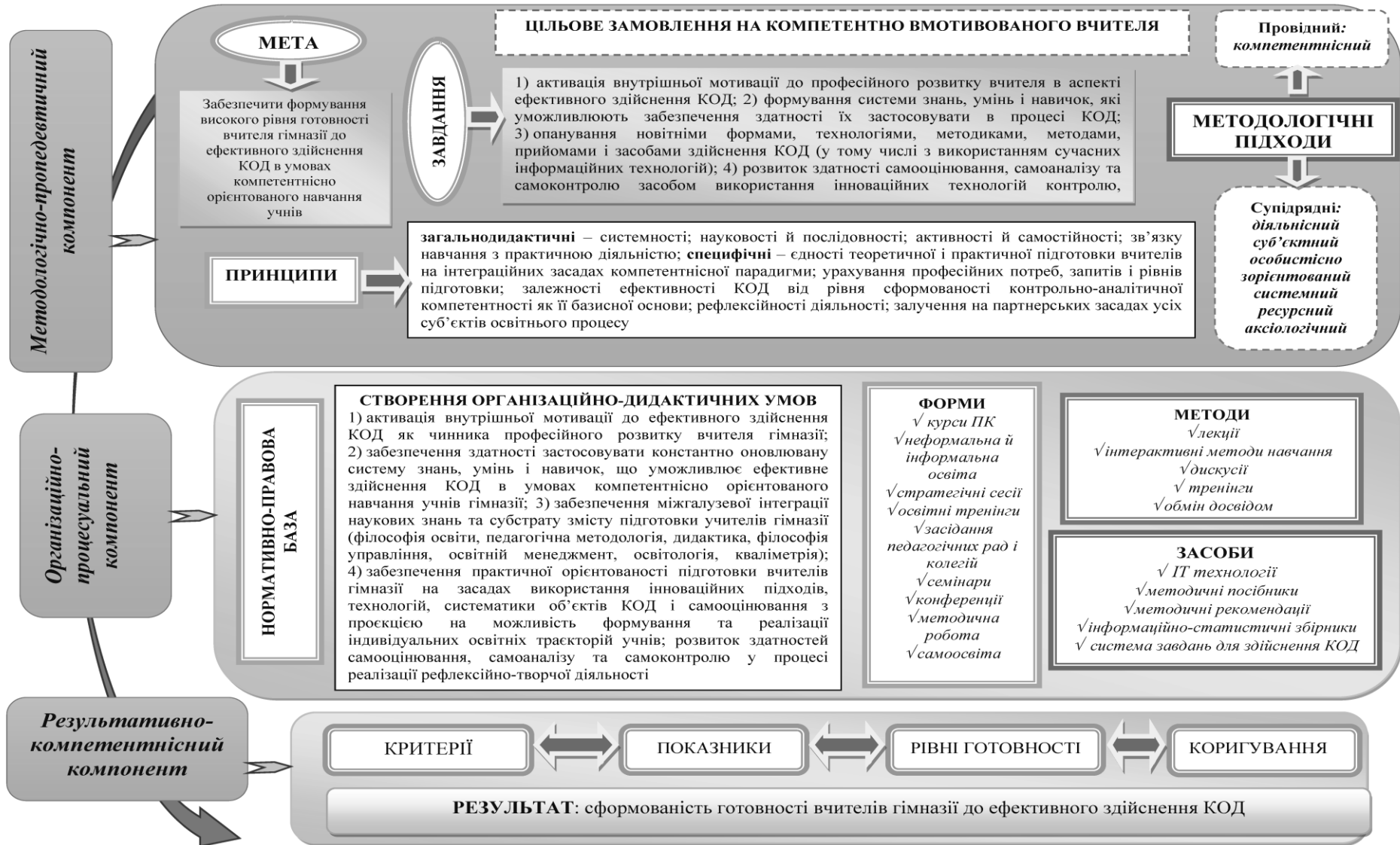


Рис. 1. Функційно-структурна дидактична модель підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольно-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії

передбачено: ознайомлення із законодавчо-нормативною базою управління якістю освітньої діяльності на рівні гімназії та дотримання вимог; визначення ролі та взаємодії на партнерських засадах суб'єктів освітньої діяльності; визначення педагогічно доцільних форм, методів і засобів підготовки вчителя гімназії до здійснення досліджуваної діяльності. Задля досягнення максимально можливої ефективності здійснюваної підготовки було визначено **сукупність організаційно-дидактичних умов активації підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії.**

Результативно-компетентнісний компонент визначає прогнозований результат моделювання процесу підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії. Рівні сформованості перерахованих компетентностей розуміємо як критерії для визначення сукупного рівня готовності вчителя гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів: високий (творчо-перетворювальний), достатній (частково-дослідницький), середній (продуктивний), низький (репродуктивний).

Перевірку дієвості змодельованого процесу підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії здійснено в ході дослідно-експериментальної роботи.

У **третьому розділі** дисертації «Дослідно-експериментальна перевірка дієвості досліджуваної моделі» розкрито вихідні положення щодо організації дослідно-експериментальної роботи, представлено результати експериментальної перевірки дієвості розробленої авторської дидактичної моделі, здійснено опис процесу визначення діагностувального інструментарію для вияву рівня готовності вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії, проаналізовано й узагальнено результати експериментальної роботи.

Дослідно-експериментальну роботу організовано в гімназіях Київської області, на базі Інституту модернізації змісту освіти МОН України та ОІППО Житомирської, Миколаївської областей. Дослідженням було охоплено 534 заклади загальної середньої освіти, у яких працюють понад 10 000 учителів.

У процесі підготовки до проведення експериментального дослідження вивчено й узагальнено педагогічний та управлінський досвід здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в освітній практиці гімназій, визначено та дефініційовано на гіпотетичному рівні сукупність організаційно-дидактичних умов активації підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в контексті компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії. Проведено підготовчу роботу до здійснення науково-методичного супроводу дослідно-експериментальної роботи. Розроблено програму дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на перевірку дієвості змодельованого процесу підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії.

Педагогічний експеримент проведено в три етапи (констатувальний (2015–2016 рр.), формувальний (2016–2019 рр.), контрольний (2020 р.)).

На констатувальному етапі проведення педагогічного експерименту відповідно до визначених критеріїв та із застосуванням дібраного діагностувального інструментарію (педагогічне спостереження, метод незалежних експертів, вивчення досвіду здійснення контрольної-оцінювальної діяльності вчителями гімназій, анкетування, опитування, бесіди, наради-консультації з керівниками, аналіз освітніх програм задля визначення рівня доступності та прозорості вимог до оцінювання ключових і предметних компетентностей учнів, різноманітні форми, методи і засоби контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів) було з'ясовано наявний рівень готовності вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії.

Метою формувального етапу педагогічного експерименту передбачено перевірку сформульованого на початку дослідження на гіпотетичному рівні припущення.

Перед початком проведення формувального етапу експерименту було визначено дві групи (експериментальна група (ЕГ) – 232 вчителі гімназій; контрольна група (КГ) – 238 учителів гімназій). Отже, експериментальною роботою було охоплено 470 учителів гімназій Київської, Житомирської, Закарпатської, Миколаївської областей. Однорідність вибірок перевірено на початку формувального етапу з використанням критерію Пірсона (χ^2). Основними формувальними заходами (дидактичними впливами) було упровадження: форм (курси ПК, неформальна й інформальна освіта, стратегічні сесії, освітні тренінги, педагогічні ради і колегії, семінари, конференції, методична робота, самоосвіта); методів (лекції, інтерактивні методи навчання, дискусії, тренінги, обмін досвідом); засобів (ІТ технології, методичні посібники, методичні рекомендації, інформаційно-статистичні збірки, система завдань для здійснення КОД).

Отже, на формувальному етапі експериментальної роботи було здійснено імплементацію авторської функційно-структурної дидактичної моделі в освітній процес гімназій Київської, Житомирської, Закарпатської, Миколаївської областей.

На контрольному етапі експерименту було проведено перевірку дієвості впровадження дидактичної моделі підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії, що передбачало проведення порівняльного аналізу рівнів сформованості досліджуваної готовності до і після проведення формувальних заходів (реалізації дидактичних впливів).

Вимірювання рівнів сформованості готовності вчителів гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів ґрунтувалося на комплексному діагностуванні рівнів сформованості певної сукупності компетентностей (галузевої (філологічної / природничої / фізико-математичної / мистецького спрямування та ін.), проєктувально-дослідницької, цифрової (діджитальної), професійно-комунікаційної, соціокультурної, контрольної-аналітичної, аналітико-експертної, управлінської, рефлексійної). Діагностування рівнів вияву сформованості цих компетентностей здійснювалося за допомогою дібраного діагностувального інструментарію (валідативних верифікованих методів і методик діагностування відповідних компетентностей). Статистичний аналіз оброблення отриманих результатів здійснювався із застосуванням значення критерію узгодженості Пірсона (χ^2) (табл. 1).

Результати порівняння рівнів сформованості готовності вчителів до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії на контрольному етапі педагогічного експерименту

Рівні	КГ ($n_1=238$)		ЕГ ($n_2=232$)		ЕГ-КГ	Значення критерію	
	Осіб	%	Осіб	%		$\chi^2_{\text{емпіричне}}$	$\chi^2_{\text{критичне}}$ ($\rho = 0,05$)
Низький (репродуктивний)	64	26,89	35	15,09	- 11,8	$\chi^2=10,328$	$\chi^2=7,815$
Середній (продуктивний)	65	27,31	70	30,17	+ 2,86		
Достатній (частково-дослідницький)	60	25,22	65	28,02	+ 2,8		
Високий (творчо-перетворювальний)	49	20,58	62	26,72	+ 6,14		

Порівняння рівнів сформованості готовності вчителів до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії на контрольному етапі педагогічного експерименту свідчить про статистично значущі відмінності між КГ та ЕГ ($\chi^2=10,328$), на рівні значущості $\rho < 0,05$. Отже, зв'язок між впровадженням формувальних заходів (реалізацією дидактичних впливів) щодо ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності вчителів гімназії й отриманими результатами є статистично значимим.

Розподіл учителів КГ та ЕГ за рівнями готовності до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії свідчить про позитивну динаміку цього процесу (див. рис. 2).

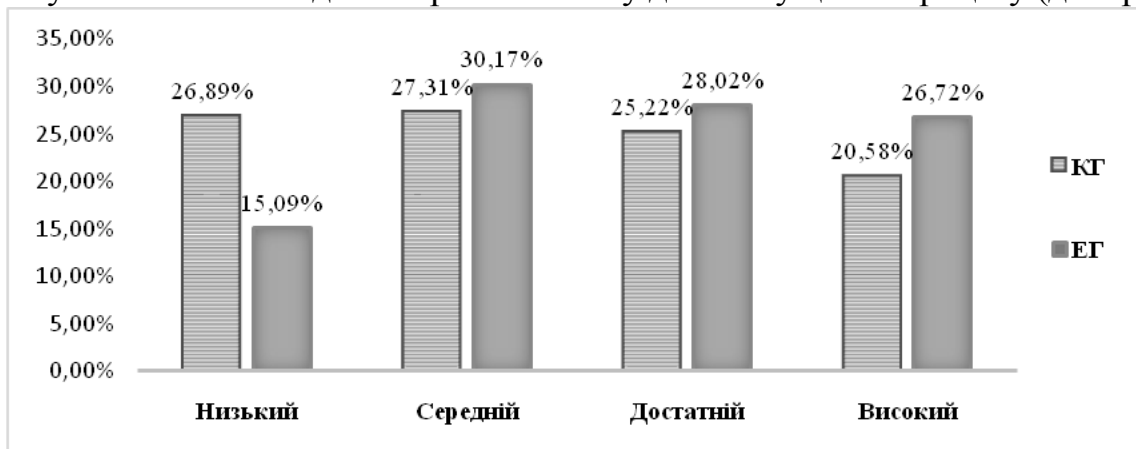


Рис. 2. Розподіл за рівнями готовності вчителів КГ та ЕГ до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії на контрольному етапі педагогічного експерименту

Нульовою гіпотезою (H_0) було припущення про відсутність значущих відмінностей у рівнях сформованості певного компонента готовності між учителями ЕГ і КГ, а альтернативна гіпотеза (H_1) вказувала на наявність таких відмінностей. На підставі виконання нерівностей емпіричне значення критерію узгодженості Пірсона (χ^2) > критичного значення критерію узгодженості Пірсона (χ^2) зроблено висновки про значущі відмінності в рівнях сформованості досліджуваного дидактичного феномену у представників ЕГ і КГ. Гіпотезу (H_1) про існування значущих відмінностей у рівнях сформованості готовності загалом у вчителів ЕГ і КГ прийнято за рівня значущості $\alpha = 0,05$ із застосуванням критерію узгодженості

Пірсона (χ^2) на підставі виконання умови $10,328 > 7,815$. Проведені статистичні розрахунки засвідчили дієвість імплементації функційно-структурної дидактичної моделі підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу вітчизняної та зарубіжної філософської, психолого-педагогічної та управлінської літератури вивчено стан досліджуваної проблеми. Встановлено, що існуючі теоретичні засади контрольної-оцінювальної діяльності вчителя гімназії, обґрунтовані переважно з позицій психолого-педагогічних наук і школознавства, знаннєвої парадигми за різних соціально-економічних умов функціонування систем освіти в країні, є недостатніми та не сприяють упровадженню державної політики у сфері освіти, концептуальних положень реформування загальної середньої освіти, компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії на законодавчо визначених засадах і принципах освітньої діяльності. Здійснено контент-аналіз, термінологічний і зіставний аналіз законодавчої і нормативно-правової бази в сфері освіти та нормативно-інструктивних актів, а також узагальнено наявний досвід (зарубіжний і національний) вивчення дотичних до проблеми дослідження питань, що надало змогу запропонувати оновлене бачення теоретичних основ контрольної-оцінювальної діяльності вчителя в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії. Констатовано, що потребує розроблення діагностувальних інструментарій, технологій оцінювання компетентісних результатів навчання учнів для організації ефективної контрольної-оцінювальної діяльності вчителя гімназії.

2. Визначено зміст і структуру контрольної-оцінювальної діяльності вчителів гімназії. Контрольну-оцінювальну діяльність вчителя гімназії визначаємо як інтегрований дидактичний феномен, об'єктом якої є системний дидактичний процес, що здійснюється в умовах компетентісно орієнтованого середовища гімназії (як єдність неадитивних дидактичних процесів контрольної-аналітичної й експертної діяльності, діяльності педагогічного контролю та діяльності оцінювання навчальних досягнень учнів), і має циклічну процесуальну структуру, що передбачає визначення циклу управління, операцій, дій суб'єктів і використання процедур, алгоритмів, технік і технологій контролю й оцінювання, а також зумовлює цілеспрямований педагогічний (або суто дидактичний) вплив на учнів гімназії як здобувачів освіти задля забезпечення їхнього всебічного розвитку й рівного доступу до якісної освіти). Структурно-змістові характеристики контрольної-оцінювальної діяльності вчителя гімназії інтегровано в таких компонентах: мотиваційно-цільовому, когнітивно-змістовому, організаційно-управлінському, суб'єктно-діяльнісному та рефлексійно-прогностичному.

3. Теоретично обґрунтовано функційно-структурну дидактичну модель підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії, яка включає три компоненти: методологічно-пропедевтичний, організаційно-процесуальний і результативно-компетентісний. Дидактичну модель підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії класифікуємо як функційно-структурну з позицій усвідомлення обумовленості структури діяльності її функційним призначенням.

Визначено сукупність організаційно-дидактичних умов активації підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії, а саме: активація внутрішньої мотивації до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності як чинника професійного розвитку вчителя гімназії; забезпечення здатності застосовувати константно оновлювану систему знань, умінь і навичок, що уможливило ефективне здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії; забезпечення міжгалузевої інтеграції наукових знань і субстрату змісту підготовки учителів гімназії (філософія освіти, педагогічна методологія, дидактика, філософія управління, освітній менеджмент, освітологія, кваліметрія); забезпечення практичної орієнтованості підготовки вчителів гімназії на засадах використання інноваційних підходів, технологій, систематики об'єктів контрольної-оцінювальної діяльності й самооцінювання з проєкцією на можливість формування та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій учнів; розвиток здатностей самооцінювання, самоаналізу та самоконтролю в процесі реалізації рефлексійно-творчої діяльності.

4. Виявлено критерії оцінювання рівнів сформованості готовності вчителів гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів (мотиваційно-цільовий; когнітивно-змістовий; організаційно-управлінський; суб'єктно-діяльнісний та рефлексійно-прогностичний). Показниками сформованості готовності вчителя гімназії до здійснення контрольної-оцінювальної діяльності є сукупність сформованих компетентностей (галузева (філологічна / природнича / фізико-математична / мистецького спрямування та ін.), проєктувально-дослідницька, цифрова (діджитальна), професійно-комунікаційна, соціокультурна, контрольної-аналітична, аналітико-експертна, управлінська, рефлексійна), опанування якими сприяє якісному здійсненню контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів. Оцінювання сформованості готовності вчителів гімназії до здійснення контрольної-оцінювальної діяльності відбувається за чотирма рівнями: високий (творчо-перетворювальний), достатній (частково-дослідницький), середній (продуктивний), низький (репродуктивний).

5. На основі кількісного аналізу отриманих результатів педагогічного експерименту констатовано показники, що підтверджують позитивну динаміку сформованості готовності вчителів гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності (в експериментальній групі зафіксовано зростання кількості вчителів гімназій із високим рівнем готовності на 6,14 %, та зменшення кількості викладачів гімназій із низьким рівнем – на 11,8 % (статистична значущість ($\chi^2=10,328$)). Аналіз результатів сформованості готовності вчителів гімназії до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в контрольній та експериментальній групах на констатувальному та формувальному етапах дослідження дають підстави стверджувати про дієвість авторської функційно-структурної дидактичної моделі підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольної-оцінювальної діяльності в умовах компетентісно орієнтованого навчання учнів гімназії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Рогова В. Б. Впровадження державно-громадського управління в закладах системи середньої освіти. *Вересень. Спецвипуск*. 2004. Квітень. С. 16–21.

2. Громська О. І., Рогова В. Б. Використання нетсерфера UbiSurfer в освіті. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. № 7 (95). С. 15–16.

3. Рогова В. Аналітичний контекст якісного стану підготовки керівників закладів освіти до управлінської діяльності. *Вісник Черкаського університету*. Серія : Педагогічні науки. 2016. № 5. С. 111–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuP_2016_5_19

4. Рогова В. Аналіз розвитку контрольної-аналітичної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу у теорії та практиці післядипломної педагогічної освіти. *Теорія та методика управління освітою*. 2016. № 1 (17). URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v17_16/%D0%A0%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf

5. Рогова В. Б. Аналітико-експертна діяльність учителя гімназії у процесі моделювання освітньої траєкторії здобувачів освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка : ВД «Гельветика»*, 2021. № 38. Т. 3. С. 122–127.

6. Рогова В. Б. Контрольно-аналітична діяльність учителя гімназії: функційний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 77. С. 44–48.

7. Рогова В. Б. Управлінський аналіз у змісті контрольної-оцінювальної діяльності учителя. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 36. С. 242–245.

Публікації в наукових виданнях іноземних держав та у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз

8. Рогова В. Оцінювання учителем навчальних досягнень учнів гімназії у змісті контрольної-оцінювальної діяльності. *KELM. Knowlend. Educaition. Law. Management :Instytut Spraw Administracji Publicznej*. 2021 № 2 (38). С. 65–69.

9. Rogova Vira B. Current principles of development of secondary school principals' control and analytical competence. *European Applied Sciences*. № 3. 2017. P. 3.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Рогова В. Б. Розвиток професійної компетентності керівників шкіл у системі післядипломної педагогічної освіти. *Стратегія управління закладами освіти в умовах формування інформаційного суспільства : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16–18 жовтня 2003 року / Ред. кол.: Мадзігон В. М., Калініна Л. М., Міщук О. В., Фетяєва В. Л., Дорошенко Ю. О., Фатєєва Е. М., Слюсаренко Н. В. Херсон : Видавництво ХДУ, 2003. С. 153–159.*

11. Рогова В. Б. Розвиток професійної компетентності керівників шкіл у системі післядипломної педагогічної освіти. *Науково-методичні аспекти професійного зростання педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти*. Біла Церква : КОПОПК, 2003. С. 188–191.

12. Рогова В. Б. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес та управлінську діяльність керівника закладу освіти. *Програмне забезпечення у сфері освіти і науки* : матеріали конференції (12–13 травня 2010 р., м. Київ). С. 64–69.

13. Рогова В. Б. Система контролю в управлінській діяльності керівника навчального закладу. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2009 рік* : [інформ. вид.] / НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ : Педагогічна думка, 2010. С. 50–51.

14. Рогова В. Б. Система контролю в діяльності керівника навчального закладу. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2010 рік* : [інформ. вид.] / НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ, 2011. С. 41–42.

15. Рогова В. Б. Розвиток професійної компетентності керівників шкіл у системі післядипломної педагогічної освіти. *Формування та розвиток професійної компетентності сучасного педагога в системі неперервної освіти* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 12–14 травня 2011 р.). Миколаїв: ОППО, 2011. С. 129–130.

16. Рогова В. Б. Розвиток контрольно-аналітичної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2011 рік* : [інформ. вид.] / НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ, 2012. С. 59–60.

17. Рогова В. Б. Функції контролю та аналізу в управлінському циклі / В. Б. Рогова. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2015 рік* : [інформ. вид.] / НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ : Педагогічна думка, 2015. С. 85–86.

18. Рогова В. Б. Контрольно-оцінювальна діяльність учителя: компетентнісний підхід. *Actuální vymoženostivědy – 2021* : materialy XVIII Meznárodní vědecko-praktická conference (Praha, 22–30 června 2021 r.). С. 50–52.

19. Рогова В. Б. Контрольно-оцінювальна діяльність учителя у змісті управлінської діяльності. *Завдання педагогічної науки на сучасному етапі розвитку освіти* : матеріали науково-практичної конференції (м. Полтава, 18–19 червня 2021 р.). Херсон : Молодий вчений, 2021. С. 75–79.

20. Рогова В. Б. Контрольні тести як компонент контрольно-оцінювальної діяльності в гімназії (на прикладі гуманітарного профілю). *Pedagogy, psychology and teaching methods: international experience* / Педагогіка, психологія та методика викладання: міжнародний досвід international scientific and practical conference (м. Рига, Латвія, 16-17 липня 2021 р.). Riga, Latvia, 2021. С. 92–96.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Складники книги

21. Рогова Віра, Бачинська Євгенія. Підготовка директорів закладів освіти до управлінської діяльності в системі післядипломної освіти. *Директор школи – нові виклики та можливості* / Карлів університет. Прага, 2011. С. 41–59.

22. Рогова В. Б. Педагогічна рада. *Управління школою*. Київ : Радник плюс, 2012. № 3. С. 1–18.

Публікації в ЗМІ

23. Рогова В. Б. Рівний доступ до якісної освіти. *Директор школи*. 2011. № 38 (662), жовтень. С. 27–32.

Навчально-методичні посібники

24. Рогова В. Б. Організація та проведення сучасного навчального заняття з української мови та літератури в загальноосвітньому навчальному закладі : методичний посібник. Біла Церква : КОПОПК, 2004. 142 с.

25. Громська О. І., Рогова В. Б., Чернілевський В. Й. Інформатизація навчально-виховного процесу та управлінської діяльності керівника закладу освіти в Україні. *Використання нетсервера UbiSurfer* : методичний посібник. Київ, 2011. 28 с.

Програми підвищення кваліфікації

26. Калініна Л. М., Рогова В. Б. Стратегічне управління в загальноосвітньому навчальному закладі : програма авторських курсів підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів / Управління освіти і науки Київської ОДА, Ін-т педагогіки АПН України; Київ-Біла Церква, 2006. 69 с. (*Авторський внесок В.Б.Рогової: вступ, теми 9,10,11, анкети при вхідному та вихідному діагностуванні*).

Методичні рекомендації

27. Рогова В. Б. Сучасні педагогічні технології початкової школи. *Методичні матеріали для вчителів початкових класів з проблем реалізації нових освітніх програм 4-річної початкової школи (дистанційна форма навчання). 1 клас / за заг. ред. Н. І. Клокар*. Біла Церква, 2002. С. 119–124.

Інформаційно-статистичні збірники

28. Освіта Київщини в цифрах і фактах (2014/2015 навчальний рік) : інформаційно-аналітичний збірник / редакційна група: Рогова В. Б., Бакал С. М. та інші. Київ, 2015. 194 с.

29. Освіта Київщини в цифрах і фактах (2015/2016 навчальний рік) : інформаційно-статистичний збірник / за ред. В. Б. Рогової. Київ, 2016. 148 с.

30. Освіта Київщини в цифрах і фактах (2016/2017 навчальний рік) : інформаційний збірник / за ред. В. Б. Рогової. Київ, 2017. 146 с.

31. Освіта Київщини в цифрах і фактах (2017/2018 навчальний рік): інформаційно-аналітичний збірник / за ред. В. Б. Рогової. Київ : ФОМ Кандиба Т. П., 2018. 120 с.

32. Освіта Київщини в цифрах і фактах (2018/2019 навчальний рік): інформаційно-аналітичний збірник / за ред. В. Б. Рогової. Київ : ФОМ Кандиба Т. П., 2019. 176 с.

АНОТАЦІЇ

Рогова В. Б. Контрольно-оцінювальна діяльність учителя в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання. – Криворізький державний педагогічний університет. – Кривий Ріг, 2021.

У дисертації подано результати теоретико-практичного дослідження проблеми контрольно-оцінювальної діяльності вчителя в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії та його підготовка.

Проаналізовано стан розробленості досліджуваної проблеми у педагогічній теорії, визначено зміст і структуру контрольно-оцінювальної діяльності як інтегрованого дидактичного феномен, об'єктом якої є системний дидактичний процес, що здійснюється в умовах компетентнісно орієнтованого середовища гімназії.

Виявлено й дефініційовано організаційно-дидактичні умови як основу моделювання підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольно-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії, розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено дієвість функційно-структурної моделі формування досліджуваного феномена відповідно до виокремлених критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності вчителя гімназії до ефективного здійснення контрольно-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів.

Ключові слова: контрольно-оцінювальна діяльність, готовність учителя гімназії до здійснення ефективної контрольно-оцінювальної діяльності, функційно-структурна дидактична модель підготовки вчителя до ефективного здійснення контрольно-оцінювальної діяльності в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії.

Рогова В. Б. Контрольно-оценочная деятельность учителя в условиях компетентностно ориентированного обучения учащихся гимназии. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискания ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Криворожский государственный педагогический университет. – Кривой Рог, 2021.

В диссертации представлены результаты теоретического и практического исследования проблемы контрольно-оценочной деятельности педагога в условиях компетентностно ориентированного обучения учащихся гимназии.

Проанализировано состояние развития исследуемой проблемы в педагогической теории, определено содержание и структура контрольно-оценочной деятельности как целостного дидактического явления, объектом которого является системный дидактический процесс, осуществляемый в условиях компетентностно ориентированного обучения учащихся гимназии.

Выявлены и определены организационно-дидактические условия в качестве основы для моделирования подготовки педагога к эффективному осуществлению контрольно-оценочных мероприятий в условиях компетентностно ориентированного обучения учащихся гимназии. Разработана, теоретически обоснована и экспериментально апробирована эффективность функционально-структурной модели формирования исследуемого явления в соответствии с выявленными критериями, показателями и уровнями готовности учителя гимназии к эффективному осуществлению контрольно-оценочной деятельности в условиях компетентностно ориентированного обучения учащихся гимназии.

Ключевые слова: контрольно-оценочная деятельность, готовность учителя гимназии к осуществлению эффективной контрольно-оценочной деятельности, функционально-структурная дидактическая модель подготовки учителя к эффективной контрольно-оценочной деятельности в условиях компетентностно ориентированного обучения учащихся гимназии.

Rogova V. B. Control and Evaluation Activities of Teachers in Terms of Competence-Oriented Learning of Gimnasium Students. – Qualifying scientific work published as a manuscript.

The dissertation thesis submitted for the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.09. – Theory of Education. – Kryvyi Rih State Pedagogical University. – Kryvyi Rih, 2021.

The dissertation is aimed at investigating the problem of teacher's control and evaluation activities in terms of competence-oriented learning of gimnasium students.

The state of elaboration of the problem investigated in the pedagogical theory is analyzed, the content and structure of control and evaluation activities as the integrated didactic phenomenon whose object is a systemic didactic process carried out under conditions of the competence-oriented gimnasium environment is defined.

Identified and defined organizational and didactic conditions as a basis for modelling teacher training for effective implementation of control and evaluation activities in terms of competence-oriented learning of gimnasium students, namely: activation of internal motivation for effective implementation of control and evaluation activities as a factor of gimnasium teachers' professional development; ensuring the ability to apply a constantly updated knowledge system, skills and abilities, which enables effective implementation of control and evaluation activities in terms of competence-oriented learning of gimnasium students; ensuring intersectoral integration of scientific knowledge and the substrate of the training content for gimnasium teachers (philosophy of education; pedagogical methodology; didactics; philosophy of management; educational management; edutology; qualimetry); providing the practical orientation of gimnasium teachers training on the basis of the use of innovative approaches, technologies, systematics of objects of control and evaluation activities and self-assessment with perspectives on the possibility of forming and implementing individual educational trajectories of gimnasium students; developing abilities of self-assessment, self-analysis and self-control in the process of realization of reflection-creative activity. The functional-structural didactic model of teacher training for effective performance of control and evaluation activities in terms of competence-oriented learning of gimnasium students includes three components: methodological and propaedeutic; organizational-procedural and effective-competence. The didactic model of teacher training for the effective performance of control and evaluation activities in terms of competence-oriented learning of gimnasium students is classified as functional-structural from the standpoint of awareness of the conditionality of the structure of its functional purpose.

Criteria for assessing the levels of gimnasium teachers' readiness for the effective performance of control and evaluation activities (motivational and value-oriented, cognitive-semantic, organizational-managerial, subject-activity and reflection-prognostic) are identified. Indicators for the formation of gimnasium teachers' readiness to perform

effectively control and evaluation activities comprise a set of formed competences (subject-matter (philological / natural / physical-mathematical / artistic etc.), project-based, digital, professional-communication, socio-cultural analytical, analytical-expert, managerial, reflective), whose mastery contributes to the quality of control and evaluation of student achievements. Assessment of the formation of gymnasium teachers' readiness to perform control and evaluation activities takes place at four levels: high (creative and transformative), sufficient (partially research), average (productive), low (reproductive). On the basis of the quantitative analysis of the received results the indicators confirming the positive dynamics of forming gymnasium teachers' readiness for the effective performance of control and evaluation activities are stated.

Key words: control and evaluation activities, gymnasium teachers' readiness for the effective performance of control and evaluation activities, functional-structural didactic model of teacher training for the effective performance of control and evaluation activities in terms of competence-oriented learning of gymnasium students.

РОГОВА Віра Борисівна

**Контрольно-оцінювальна діяльність учителя
в умовах компетентнісно орієнтованого навчання учнів гімназії**

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання

Формат 60×84/16. Ум. др. арк. – 1,28. Авт. арк. – 0,9.
Тираж – 100 пр.

Друкарня С. Г. Щербенка «Літерія»
вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027
097-192-20-77

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК No 4561 від 13.06.2013 р.